

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 16 – 2/2009.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_09/ajankoht_fingerroos_2_09.pdf]

AJANKOHTAISTA

VIERAITA IDÄSTÄ. SIIRTOKARJALAISTEN JA VENÄLÄISTEN PALUUMUUTTAJIEN KERTOMUKSIA KOTOUTUMISESTA -PROJEKTIKUVAUS

Outi Fingerroos

Vieraita idästä (engl. *Strangers from the East – Narratives of Karelian Exiles and Re-immigrants from Russia Regarding their Integration in Finland*) on Suomen Akatemian rahoittama tutkimushanke (projektinnumero 128401), joka käynnistyi vuoden 2009 alussa ja jatkuu vuoden 2012 loppuun. Hanketta johtaa Jyväskylän yliopistossa etnologian yliassistenttina työskentelevä dosentti Outi Fingerroos.

Hankkeessa työskentelee viisi tutkijaa. Filosofian tohtori Riina Haanpään post doc -tutkimuksen työnimi on *Venäläisnuorten kulttuurinen sopeutuminen suomalaiseen ja satakuntalaiseen kulttuuriympäristöön*. Hän työskentelee Turun yliopiston kulttuuriperinnön oppiaineessa yliopisto-opettajana ja työstää tutkimustaan työnsä ohessa. Filosofian maisteri Kirsi Niukko on toiminut hankkeessa tutkijana vuonna 2009. Niukon väitöstutkimuksen työnimi on *Siirtokarjalaisten maisemakäsityksen muotoutuminen*. Maisemantutkimuksen alaan sijoittuvan väitöskirjansa Niukko viimeistelee vuonna 2009 aikana ja väittelee näillä näkymin loppuvuodesta 2010. Kolmas Porista tuleva tutkija on filosofian maisteri Minna-Liisa Salonsaari, joka aloittaa hankkeen tutkijana tammikuussa 2010. Hänen väitöskirjansa työnimi on *Inkerin paluumuuttajien kotoutuminen Poriin paikan ja muistin näkökulmasta*.

Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen tutkijoita hankkeessa on kaksi. Filosofian maisteri Heli Kanasen Suomen historian väitöskirja tarkastetaan alkuvuodesta 2010, jonka jälkeen hän aloittaa hankkeessa post doc -tutkijana. Tutkimuksen työnimi on *Lapset ja siirtoväki*. Filosofian tohtori, etnologi Tiina-Riitta Lappi aloittaa hankkeessa post doc -tutkimuksensa tammikuussa 2010. Tutkimuksen työnimenä on *Venäjältä tulleiden jyvaskyläisten kaupunkitilan haltuunotto kerronnassa*.

HANKKEEN IDEA

Siirtokarjalaisten uusilla asuinsijoillaan kohtaamista kulttuurisen integraation kysymyksistä on Suomessa ilmestynyt useita kulttuurien tutkijoiden kirjoittamia perustutkimuksia sitten 1990-luvun alun. Tutkimukset ovat käsitelleet siirtokarjalaisten etnistä itsetajuntaa, siirtokarjalaisten ja muiden suomalaisten kulttuurisia kohtaamistilanteita sekä muistelukerrontaa. Toisin sanoen Suomessa on paljon tutkimusta siitä, millaisena menetetty Karjala näyttäytyy muistoissa ja miten karjalaiset ovat sopeutuneet elämään siirtolaisena nykypäivässä. Kaikki tutkimukset osoittavat, että siirtokarjalaiset ovat kyllä integroituneet sotien jälkeiseen Suomeen, mutta sopeutumisessa on ollut ongelmansa: siirtokarjalaiset ovat olleet kuin vieraita omalla maallaan. Samalla suomalaisen yhteiskunnan ja poliitikkojen voi kuitenkin todeta toimineen sotien jälkeisessä Suomessa aktiivisesti: Suomessa pyrittiin edistämään siirtokarjalaisten asemaa sekä takaamaan heille toimeentulo ja asuminen uusilla asuinsijoilla.

Viime vuosina julkaistu maahanmuuttajien kotoutumista käsittelevä tutkimus on nostanut työllistymisvaikeudet keskeisimmäksi Suomeen tulleiden maahanmuuttajien kohtaamaksi ongelmaksi. Monet maahanmuuttajat ovat toki päässeet jopa omin avuin työmarkkinoiden sisääntulotyöpaikkoihin, mutta työmarkkinoilla eteneminen ja omaa ammattitaitoa vastaaviin töihin pääseminen ovat olleet vaikeita ilman työhallinnon tukitoimia (ks. esim. Forsander & Alitorppa-Niitamo 2000). Väestöliiton vuonna 2006 teettämässä selvityksessä (ks. Ruhanen & Martikainen 2006) todettiin, että monet maahanmuuttajahankkeet ovat tähänneet maahanmuuttajien kouluttamiseen ja työllistämiseen. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet maahanmuuttoon liittyvät kulttuuriset ja yhteiskunnalliset kysymykset, ongelmat ja ongelmien ratkaisuyritykset. Käsitteemme maahanmuuttajista on osin stereotyyppinen – he ovat pakolaisia tai turvapaikanhakijoita – eikä kotouttamistoimissa huomioida tulijoiden elämäntilannetta kokonaisuutena. Erilaisissa maahanmuuttajahankkeissa ei myöskään kyseenalaisteta olemassa olevan järjestelmän toimivuutta. Useinkaan esimerkiksi työllistävissä toimitissa ei pyritä kehittämään maahanmuuttajan olemassa olevaa osaamista, vaan heidät pyritään ”normalisoimaan” työmarkkinakelpoisiksi samaan tapaan kuin vammaiset, vajaakuntoiset tai pitkäaikaistyöttömät. Asennekampanjoihin tai työyhteisöjen monikulttuurisuuskoulutukseen on kiinnitetty huomiota vain vähän.

YHTEISKUNNALLISESTI VAIKUTTAVAA KERRONNANTUTKIMUSTA

Vieraita idästä -hankkeen tärkeimmät tutkimuskysymykset ovat: Kuinka ”vieraalle maalle” muuttavan henkilön kansalaisuus vaikuttaa kohteluun uusilla asuinsijoilla? Millaisia näkökulmia kerronnallinen tieto siirtolaisuudesta ja maahanmuuttajuudesta tarjoaa virallisen tiedon rinnalle? Onko kerronnassa tuotetun tiedon avulla mahdollista löytää vaihtoehtoisia tai uusia malleja siirtolaisuuteen ja maahanmuuttajuuteen liittyvälle päätöksenteolle?

Kerronta on hankkeessa tietoa, joka avaa konkreettisia näkökulmia vieraalle maalle muuttaneiden väestöryhmien (siirtokarjalaiset, venäläiset paluumuuttajat ja venäläis-

taustaiset maahanmuuttajat) sopeutumisen kysymyksiin. Hankkeen tehtävänä on tuottaa kokemukserontaan liittyvän analyysin avulla konkreettista tietoa siirtolaisuuteen ja maahanmuuttajuuteen liittyvistä sopeutumisen kysymyksistä.

Hankkeen tärkein hypoteesi on, että kerronta vieraalle maalle sopeutumisesta voi parhaimmillaan toimia yhteiskunnallisen ja poliittisen päätöksenteon tukena. Hankkeessa arvioidaan, voisiko maahanmuuttajuuteen liittyviä kysymyksiä ratkoa siirtokarjalaisten sopeutumiseen liittyvän kokemukserontan avulla. Olisiko poliittisella päätöksenteolla jopa opittavaa 1940-luvun poliittisista käytänteistä, koska sopeutumisen kysymyksiä on mahdollista tarkkailla arvioiden ja konkreettisen kokemukserontan avulla? Onko maahanmuuttajien asuttamisen ja sopeuttamisen kysymyksiin ylipäättään paneuduttu samanlaisella päättävyydellä kuin vuonna 1945 tai 1990-luvulla suomalaistaustaisia paluumuuttajia asutettaessa? Onko sopeutuksessa huomioitu samoja perusehtoja – oikeutta maahan, työhön, asumiseen ja elämän jatkumiseen – kuin siirtokarjalaisia ja paluumuuttajia asutettaessa?

TULOKSISTA JA TYÖMUODOISTA

Hankkeen keskeisin työmuoto ovat tutkijatapaamiset, joita pyritään järjestämään tasapuolisesti Porissa ja Jyväskylässä 2–3 kertaa vuodessa. Vuonna 2009 tutkijatapaamiset on järjestetty Porissa. Hanke järjesti toukokuussa 2009 seminaarin ”Tutkimusetiikka” yhteistyössä kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen kanssa. Seminaarissa luotiin näkökulmia sekä tutkimuksen lähtökohtia, aiheita ja menetelmiä koskeviin valintoihin että tutkimuksen aineistojen arkistointiin, tulkintaan ja julkaisemiseen liittyviin kysymyksiin. Alustukset seminaarissa pitivät Tiina Mahlamäki (Turun yliopisto, uskontotiede) henkilötietolaista ja tekijänoikeuksista, dosentti Arja Kuula (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto) laadullisten aineistojen arkistoinnista ja jatkokäytön etiikasta sekä dosentti Tuomas Martikainen (Åbo Akademi, uskontotiede) maahanmuuttotutkimuksen eettisistä kysymyksistä. Seuraava tutkijatapaaminen järjestetään Porin Reposaaressa 6.–7. marraskuuta 2009 teemalla ”Aineistosta analyysiin”. Loppuvuodesta 2010 hanke järjestää Muistitietotutkijoiden verkosto FOHN:in kanssa kansainvälisen seminaarin *Oral history and fieldwork*. Puhujiksi seminaariin on pyydetty kahta kansainvälisesti tunnettua haastattelu- ja kenttätutkimuksen asiantuntijaa (director, dr. Molly Andrews, Open University of London ja dr. Daniela Koleva, University of Sofia).

Hankkeen johtaja Outi Fingerroosin tehtävänä on koordinoita kaikkia hankkeessa käytäviä yleisiä keskusteluja ja kirjoittaa hankkeen teemoista ja tuloksista kokoavia artikkeleita kansainvälisiin aikakausjulkaisuihin. Hän toimittaa Tiina-Riitta Lapin, Riina Haanpään ja Heli Kanasen kanssa laajan artikkelikokoelman, jossa hankkeen tulokset kootaan levitettäväksi. Yksittäisille tutkijoille hankkeessa on määritelty tavoitteet, joihin he omien monografiaan tähtäävien tutkimustensa lisäksi ovat sitoutuneet. Hankkeen tutkijoille on lisäksi budjetoitu henkilökohtaista rahaa tutkimuskuluihin sekä kotimaisia ja kansainvälisiä konferensseja varten. Tutkijoista Outi Fingerroos ja Riina Haanpää esimerkiksi osallistuivat kesäkuussa 2009 ISFNR:n järjestämään kongressiin Narrati-

OUTI FINGERROOS

ves Across Space and Time: Transmissions and Adaptations Ateenassa esitellen siellä *Vieraita idässä* -hankkeen. Fingerroos ja Tiina-Riitta Lappi osallistuvat kesällä 2010 International Oral History Assosiationin kansainväliseen -konferenssiin *Between Past and Future: Oral History, Memory and Meaning*.

Fingerroos on mukana Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ETMU ry:n hallituksessa ja koordinoi Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa toimivaa Monikulttuurisuus ja vuorovaikutus -osaamiskeskusta (engl. Centre for Research on Multicultural Issues and Interaction), joka monitieteisenä verkostona pyrkii korkeatasoisen tiedon tunnistamiseen ja jakamiseen, tutkijayhteistyön koordinointiin ja yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen (ks. <www.jyu.fi/hum/laitokset/monikulttuurisuus>). *Vieraita idästä* -hanke osallistuu tiiviisti osaamiskeskuksen toimintaan.

KIRJALLISUUS

FORSANDER, ANNIKA & ALITORPPA-NIITAMO, ANNE 2000: *Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto – keitä, miten ja minne*. Helsinki: Työministeriö.

RUHANEN, MILLA & MARTIKAINEN, TUOMAS 2006: *Maahanmuuttajaprojektit: hankkeet ja hyvät käytännöt*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Dosentti Outi Fingerroos työskentelee etnologian yliassistenttina Jyväskylän yliopistossa. Hän koordinoi myös Jyväskylän yliopiston Monikulttuurisuus ja vuorovaikutus -osaamiskeskuksen toimintaa.